

UNAPREĐENJE PRAVA LGBTQ+OSOBA KROZ PRAVNI OKVIR I ZAKON O ISTOPOLNIM ZAJEDNICAMA U SRBIJI

“

Priroda braka je da, kroz svoju trajnu vezu, dve osobe zajedno mogu da pronađu druge slobode, kao što su izražavanje, intimnost i duhovnost. Ovo važi za sve individue, bez obzira na njihovu seksualnu orijentaciju. Postoji određeni nivo dostojanstva u vezi između dva muškarca ili dve žene koji žele da se venčaju i u svojoj autonomiji da donose tako značajne izbore.

(Oberfell V. Hodges)

UVOD

Put ka usvajanju Zakona o istopolnim zajednicama u Srbiji traje duži niz godina. Nacionalna strategija za prevenciju diskriminacije (2013-2018) istakla je potrebu za donošenjem Zakona o istopolnim partnerstvima, dok je Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i socijalni dijalog do februara 2021. godine trebalo da podstakne izradu nacrtu. I pored uspostavljenog konsenzusa organizacija civilnog društva i izvršne vlasti, dalje usvajanje zakona je zaustavljeno.

TRENUTNI ZAKONODAVNI STATUS

Početkom 2021. godine Ministarstvo je predložilo polazni pravni okvir za Zakon o istopolnim zajednicama, oslanjajući se na najbolju, uporednu pravnu praksu. Zainteresovane strane, uključujući pojedince i organizacije, pozvane su da daju svoj doprinos, što je rezultiralo nacrtom koji je odobren sa više strana, posebno od strane LGBTQ+ zajednice i civilnog sektora. Nacrt je obuhvatao praktične elemente kao što su procedure za sklapanje i raskid istopolnih partnerstava, prava tokom bolesti, podela imovine, oporezivanje, penzije, nasleđe i neregistrovanih partnerstava. Ipak, u Nacrtu su nedostajale odredbe koje se tiču pitanja roditeljstva, usvojenja i starateljstva u poređenju sa postojećim porodičnim zakonima.

PREPREKE I IZAZOVI

Uprkos napretku u izradi Nacrta, zakonodavni proces je zaustavljen nakon što je predsednik izrazio nespremnost da potpiše nacrt, pozivajući se na ustavne obaveze. Nacrt Zakona nikada nije stigao na sednicu vlade niti je ušao u skupštinsku proceduru na formalno razmatranje.

REGIONALNI KONTEKST I UPOREDNO ZAKONODAVSTVO

Veći napredak po pitanju istopolnih zajednica pokazale su zemlje iz regiona. Crna Gora je 2020. godine donela zakon o životnom partnerstvu lica istog pola, dok Hrvatska ima zakone koji regulišu istopolna partnerstva od 2003. i 2014. godine, sa presudama ustavnog suda kojima istopolni parovi imaju pravo na usvajanje. Ustavni sud Slovenije je 2020. godine utvrdio da su određeni zakoni o braku i porodičnim odnosima neusaglašeni sa ustavom, što ukazuje na trendu ka većem priznavanju LGBTQ+ prava u regionu. Priznavanje istopolnih zajednica je u poslednjih trideset godina rasprostranjenije i na globalnom nivou, posebno u Evropi. Trideset i tri zemlje širom sveta, od kojih je devetnaest u Evropi, uvrstile su istopolna partnerstva u građanske brakove.

NAŠI ZAGOVARAČKI CILJEVI:

- ▶ **Vratiti Nacrt zakona u razmatranje:** Vlada Srbije treba ponovo da pokrene procedure razmatranja i usvajanja Nacrta zakona o istopolnim zajednicama. Njegova sveobuhvatna priroda, koja se bavi nizom praktičnih pitanja i pitanja građanskih prava, čini ga stabilnim okvirom za zaštitu prava istopolnih parova.
- ▶ **Poštovanje dogovorenih prava kao osnove za budući razvoj:** Tekst nacrtu oko kog su se već usaglasile LGBTQ+ organizacije i izvršna vlast, koji navodi suštinska prava za budući zakonodavni okvir, trebalo bi da posluži kao osnovno merilo. Sve naknadne rasprave o alternativnim oblicima pravnog priznavanja, kao što su brak ili građansko partnerstvo, treba da imaju za cilj proširenje, a ne umanjenje prava već utvrđenih u Nacrtu zakona. Ovakav pristup obezbeđuje da ne samo da će minimalna saglasnost o obimu prava LGBTQ+ zajednice biti sačuvana već i potencijalno poboljšana u budućem zakonodavnom okviru.
- ▶ **Usklađenost sa međunarodnim standardima za ljudska prava:** Evropski sud za ljudska prava (ESLJP) je dosledno uspostavio opšte pozitivnu obavezu za države da priznaju istopolno partnerstvo, ističući potrebu da se ista poštuju. Usvajanjem ovog zakona Srbija bi se uskladila sa susednim zemljama i podržavala preporuke međunarodnih tela kao što su Evropska komisija protiv rasizma i netolerancije i Komitet UN za ljudska prava. Univerzalni periodični pregled Srbije (UPR) je posebno relevantan, uzimajući u obzir preporuke u vezi sa pravima LGBTQ+ dobijenih tokom 4. ciklusa procesa revizije.
- ▶ **Društveni i politički angažman:** Postoji potreba za konstruktivnim dijalogom u društvu i političkim sferama Srbije kako bi se podstaklo razumevanje i poštovanje LGBTQ+ prava, uz prevazilaženje postojećih predrasuda i protestovanja.
- ▶ **Integracija ciljeva pristupanja EU:** Usvajanjem zakona bi se pokazala posvećenost Srbije ispunjenju kriterijuma za pristupanje EU, posebno u oblasti ljudskih prava i nediskriminacije.

ZAKLJUČAK:

Usvajanje Zakona o istopolnim zajednicama nije samo zakonska neophodnost već moralni imperativ za Srbiju. To odražava posvećenost inkluziji, jednakosti i poštovanju ljudskih prava, što je ključno za društveni napredak Srbije i njen položaj na međunarodnom nivou. Vlada i društvo moraju da sarađuju kako bi osigurali brzo usvajanje i primenu ovog ključnog zakona.